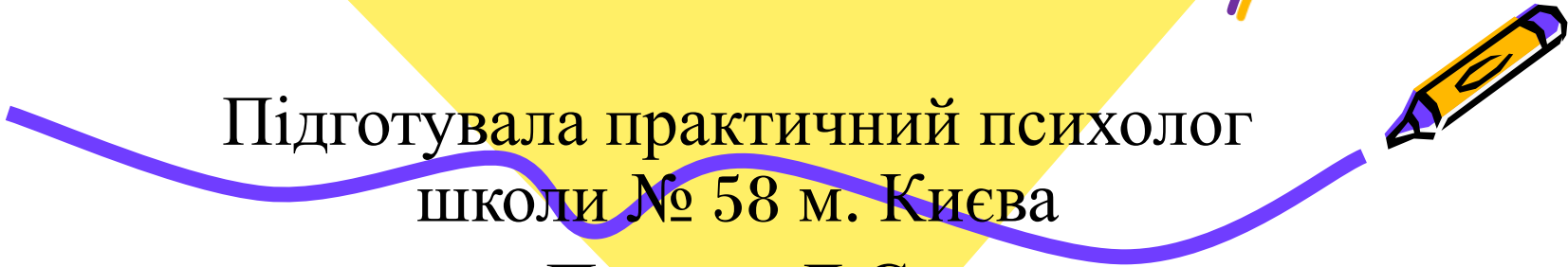

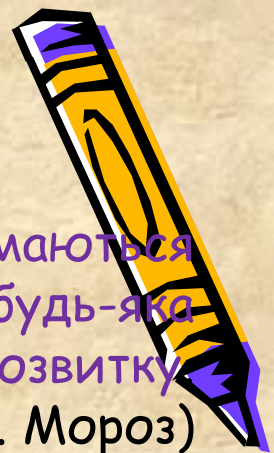
Особливості роботи з
обдарованими підлітками.
Тренінгове заняття
особистісного росту: «Мої
конструктивні механізми
психологічного захисту»

Підготувала практичний психолог
школи № 58 м. Києва
Процик Л.С.

Немає необдарованих дітей - є дорослі, які не займаються розвитком дитини, адже будь-яка здібність потребує розвитку
(І. Мороз)

Спеціалістів не можливо виростити з безініціативних людей, які не розвинули свій особистий творчий потенціал, і тому необхідно займатися пошуком та навчанням, розвитком талантів не тільки на ранніх етапах дитячого розвитку, а і в старшому шкільному віці.

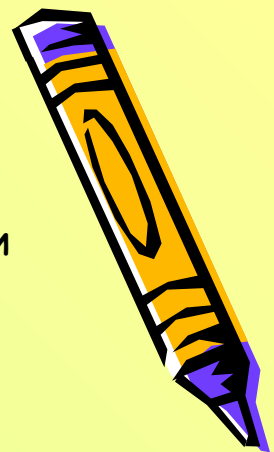
- В даному дослідженні ми спробуємо перекинути місток від фундаментальних проблем природи інтелекту, творчих здібностей й механізмів психологічного захисту (МТЗ) до практичної роботи з обдарованими підлітками.
- Таким чином, спеціальне психологічне дослідження особливостей обдарованих дітей виступає важливим і необхідним моментом роботи з ними.
- Однак присвоювати комусь «звання» обдарованого, а комусь необдарованого, за результатами дослідження не тільки не професійно, але й неетично.

Обдарованість - це системна, така, що розвивається протягом життя якість психіки, яка визначає можливість досягнення людиною більш високих (незвичайних) результатів у одному чи декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.
(Д.Богоявленська, В.Шадриков)

Глосарій

- **Рівні здібностей:** обдарованість, талант, геніальність.
- **Талановитість** - вищий ступінь спеціальної обдарованості дитини.
- **Геніальність** - найвищий ступінь обдарованості, прояву творчих сил людини.
- **Творчість** - продуктивна діяльність людини, яка породжує якісно нові матеріальні й духовні цінності суспільного значення.
- **Здібності** - уміння працювати в нестандартних ситуаціях, розв'язувати проблемні ситуації, оригінальність, критичність мислення, уміння робити правильний вибір у різних ситуаціях.
- **Індивідуальність** - неповторність своєрідних рис людини, що відрізняють її від інших людей.
- **Задатки** - природжені анатомо-фізіологічні особливості організму, головним чином нервової системи й органів чуття, передумова розвитку здібностей людини при певних умовах і діяльності людини в певному напрямі.

Видатний дослідник обдарованості
Н.С.Лейтес запропонував розрізняти
три категорії здібних дітей за такими
ознаками:

- 1) ранній прояв інтелекту;
- 2) яскравий прояв здібностей до окремих видів діяльності і предметів;
- 3) потенційні ознаки обдарованості.

Відповідно до впливу на проблему особистості психологічний захист поділяється на такі різновиди:

- 1) **Конструктивний** - не вирішуючи проблеми, хоча б не ускладнює її.
- 2) **Деструктивний** - ускладнення проблеми, погіршення ситуації для особистості, причому останніх значно більше. Надамо опис типових механізмів психологічного захисту.

Рис. Конструктивні механізми психологічного захисту

Компенсація - досягнення людиною альтернативних успіхів у іншій сфері для збереження позитивної оцінки себе («... Не щастить в навчанні, пощастить в коханні»).

Сублимація - переведення неприйнятних емоцій і енергії у прийнятне, можливе русло (написання віршів через нещасливе кохання, прибирання квартири при агресії тощо).

Існують також деструктивні механізми психологічного захисту:

Рис. Деструктивні механізми психологічного захисту

Витіснення - штучне забування людиною травмуючих спогадів через їх перехід у несвідоме.

Проекція - приписування своїх негативних якостей іншим людям для самозаспокоєння (якщо людина переконує, що навколо всі - брехуни, то вона сама часто говорить неправду).

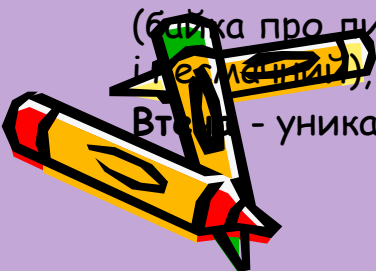
Заміщення - перенесення агресивних імпульсів на менш загрозливого об'єкта (начальник посварив підлеглого, той, не маючи змоги відповісти тим же керівнику, сварить вдома дружину, та - дітей, вони лупцюють домашніх тварин).

Регресія - повернення до дитячих форм поведінки, "впадання в дитинство" (при сварці дорослих вони "надуваються" і не розмовляють, пияцтво чоловіків чи гонки на великій швидкості тощо),

Формування реакції - захист від заборонених, неприйнятних імпульсів через думки чи поведінку зворотного характеру (при надмірній показовій люб'язності людина приховує неприязнь і навпаки),

Раціоналізація - наведення для себе псевдорозумної аргументації у випадку поразки (байка про писицю, яка, не зумівши дотягнутись до винограду, вирішила, що він зелений і несмачний),

Втеча - уникання неприємних ситуацій, що асоціюються з попередніми невдачами.

На сьогоднішній день немає сутнісного визначення психологічного захисту і констатації його місця в полі психологічних понять. З одного боку, дана обставина пояснюється тим, що психологічний захист являє собою складне, багатовимірне і неоднозначне явище. З іншого - тим фактом, що не завжди в психології як науці спостерігається спадкоємність знань від однієї психологічної школи до іншої.

Однак, підлітки - це вік гострих суперечностей у структурі особистості, що тільки формується. Суттєвою їх особливістю є розвиток складніших форм мислення у зв'язку із засвоєнням абстрактного матеріалу, теорій, закономірностей при вивченні інших дисциплін. Психологи вказують на достатній рівень розвитку в учнів цього віку таких якостей мислення як більша логічна послідовність, критичність, самостійність, цілеспрямованість, зростання самосвідомості, контроль за власною діяльністю.

Рушійними силами психічного розвитку підлітковому віці постають суперечності:

між новими потребами дітей та
можливостями їх задоволення;

між зростаючими вимогами до підлітків та
деякими звичними, невідповідними
формами їх поведінки.

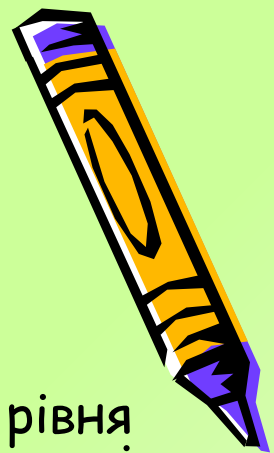
Ці суперечності в принципі вирішуються
шляхом формування у підлітків
складніших навичок поведінки,
особистісних якостей та механізмів
психологічного захисту.

Отже, даний період важливий для вирішення завдань самовизначення і вибору життєвого шляху. Вирішення таких непростих питань суттєво ускладнюється за відсутності адекватного сприйняття інформації, що може бути пов'язано з активним включенням психологічного захисту як реакції на тривожність, напруженість і невизначеність. Вивчення та розуміння механізмів неусвідомлюваної саморегуляції у сучасних підлітків - важлива умова полегшення вирішення проблеми самовизначення в цьому віці.

Тому, система роботи з обдарованими учнями забезпечується через:

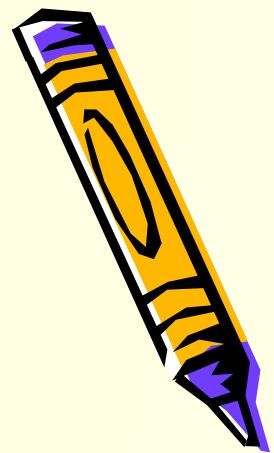

- - розвиток продуктивного мислення високого рівня (творчого, критичного, абстрактно-логічного й здатності до вирішення проблем);
- - організація дослідницької діяльності;
- - забезпечення самостійності в навчанні (тобто організація навчання як процесу, керованого самим учнем);
- - стимулювання нових ідей, що руйнують звичні стереотипи й загальноприйняті погляди;
- - розвиток здатності учнів до самопізнання й саморозуміння, виховання у них поваги до індивідуальних особливостей кожної людини.

Після виявлення певних здібностей перед психологом постає завдання розвитку цих здібностей.

- Педагогічна і психологічна практика свідчить, що не можна на замовлення "створювати" творчі особистості, можна лише створити умови, розробити способи стимуляції активності.
- Створення умов для виявлення і розвитку творчих здібностей – основна умова розвитку обдарованості: батьки, психолог, викладачі, педагоги-організатори мають залучити учня до такої діяльності, за якої б реалізувалися його можливості.
- Слід пам'ятати, що обдарованість виявляється і в атмосфері ініціативи, змагання, дискусії. Тому в своїй діяльності ми намагаємось урізноманітнювати форми роботи з учнями і відходити, по можливості, від традиційних уроків.

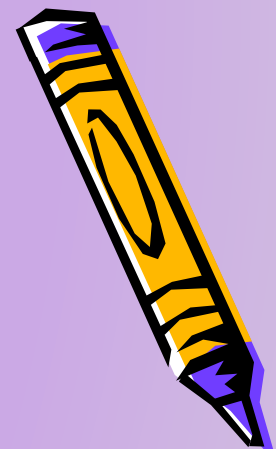
Розвивальна робота, де діти будуть забезпечені можливістю опанувати:

- - психологічну культуру: навчатися керувати своїми почуттями, прагненнями, розуміти свій внутрішній стан і стан інших людей;
- інтелектуальну культуру: розвиток власного інтелекту;
- - духовну культуру: норми моралі, духовності - все те, що відбиває соціальну сутність людини;
- - соціальну культуру: вміння адаптуватися в соціальній сфері, що зумовлюється правовими, економічними знаннями;
- - вивчення індивідуальних особливостей кожного учня й навчання відповідно до його психологічних можливостей і здібностей;
- - надання широкого спектру різних видів діяльності для задоволення потреб і потенційних можливостей кожного учня із правом вільного вибору виду діяльності;
- - втілення принципової педагогічної позиції «навчання із захопленням», «в школу з радістю»;
- - залучення учнів до участі в шкільному самоврядуванні з метою тренування навичок різноманітних форм спілкування, взаємодії керівництва та співпраці;

визначення умов для практичної реалізації індивідуального підходу до навчання та виховання.

Тренінгове заняття особистісного росту: «Мої конструктивні механізми психологічного захисту»

Мета програми: розвинути творчі здібності у дітей і сформувати продуктивні МПЗ.

Завдання:

- показати психологічні основи роботи з обдарованими учнями;
- розвинути продуктивні МПЗ обдарованих дітей;
- підтвердити результативність роботи.
- **Форма роботи:** групова
- **Час реалізації:** 5 місяців
- **Частота зустрічей:** 1 раз в тиждень (20 занять)

Тривалість: 60 хв.

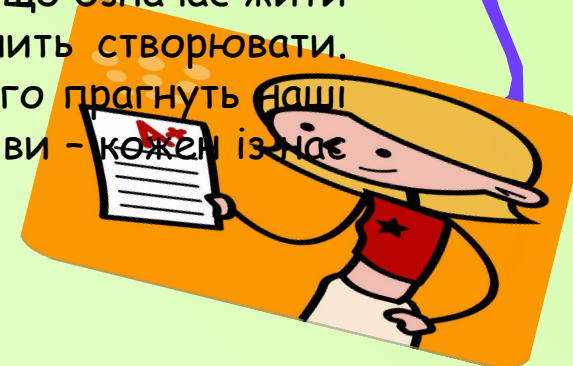
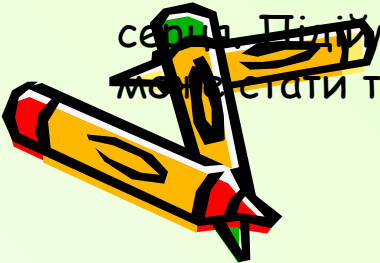
Група: 8 осіб

Зміст деяких занять корекційно-розвивального блоку

Вправа 1. «Позитивне налаштування»

Пропонується послухати мудрі поради Ельберта Хаббарта. Нехай дана порада стане для вас девізом! «Кожен раз, коли ви виходите на вулицю, підійміть підборіддя, високо тримайте голову і вдихніть якомога глибше; поглинайте сонячне світло; вітайте друзів посмішкою й вкладайте душу в кожне рукостискання. Не бійтеся, що вас неправильно зрозуміють і не втрачайте ані хвилини вашого часу на роздуми про ворогів. Намагайтеся чітко визначити, що ви хочете зробити, а потім без сумнівів йдіть у напрямку до своєї цілі. Думайте про ваші великі й чудові плани, і поступово, по мірі того як буде йти час, ви виявите, що підсвідомо намагаєтеся використати будь-яку можливість для того, що виконати задумане, подібно тому, як ростуть корали, беручи все необхідне від зустрічної хвилі. Створіть у своїй уяві портрет обдарованої, серйозної, ґрунтовної людини, якою ви хотіли б стати, й ваші думки година за годиною будуть наближати вас до створюваною вашою уявою образу. Думка первинна. Підтримуйте потрібну душевну рівновагу, що означає жити сміливо, щиро й життєрадісно. Правильно думати - значить створювати. Бажання створювати все ... Ми уподібнюємося тому, до чого прагнуть наші серця. Підійміть голову й розправте плечі. Відкиньте сумніви - кожен із нас може стати творцем!»

Вправа 2. «Негативні якості або антиреклама»

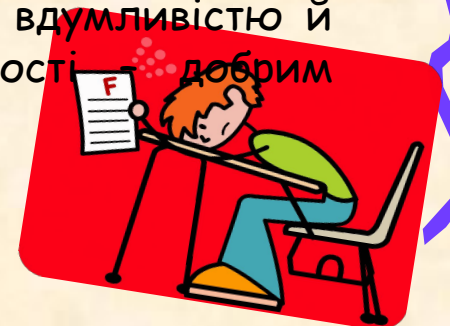
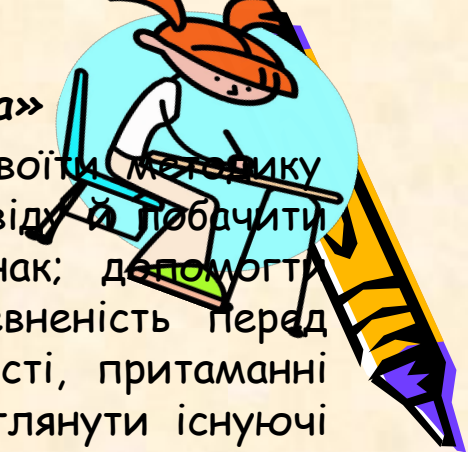
Мета вправи: зміна негативної оцінки на позитивну, освоєння методики рефреймінгу, яка дозволяє відмовитися від минулого досвіду й побачити предмет дослідження по-новому, в багатогранності ознак; допомогти учасникам перебороти внутрішні бар'єри, страх і невпевненість перед іншими людьми; продемонструвати в ході гри відмінності, притаманні підходу різних людей до однієї й тієї ж проблеми, розглянути існуючі методи і підходи до її вирішення.

Хід вправи: на початку вправи зачитуємо епіграф.

«Если вы принимаете людей такими, каковы они есть, со всеми присущими им недостатками, вы никогда не сделаете их лучше. Если вы с ними обращаетесь с ними, как с идеальными людьми, вы поднимаете их на высоту, на которой вы хотели бы их видеть...»

Гёте

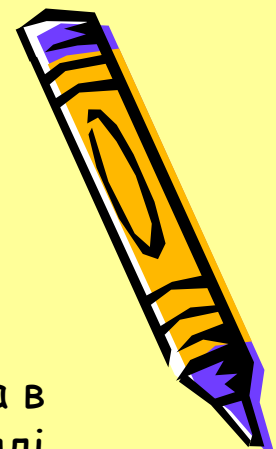
Розбиваємо групу на пари. В кожній парі просимо партнерів впродовж 10 хвилин обмінятися одне з одним інформацією про себе так, щоб у фокусі розмови виявилась якась риса характеру або звичка, що самою людиною сприймається як дещо негативне, непотрібне, те, що заважає. Потім кожному учаснику пари необхідно буде свій погляд на цю якість з тим, щоб уявити її позитивні сторони. Наприклад, повільність стає вдумливістю й неспішним входженням в матеріал; нестача хоробрості – добрим і прозорим самозахистом, відсутністю авантюризму.

Дане завдання допоможе переосмислити речі, які здаються нам негативними, побачити «зворотній бік медалі».

На наступному етапі методика рефреймінгу повинна бути оформлена в деяких жарт - переосмислення якості пропонується групі у вигляді пісні, театральної сценки, монологу, малюнка, коміксу й т. д. - у формі, яка максимально відображає переосмислену якість. Чим переконливішими будуть рефреймінгові перетворення, тим успішнішим результат вправи.

Обговорення вправи: Звернення до героїв рефреймінгових перетворень із запитаннями, наскільки новим видався їм побачений погляд на проблему. Чи задумувалися ви раніше про подібні можливості самооцінки? Як ви ставитеся до побаченого? Обмін думками про найбільш вдалі, суперечливі уявлення. Чи сподобалась вправа? В чому вона видалась складною? Що я відкрив для себе в ході роботи з партнером і над матеріалом, отриманим від товариша.

Вправа 3. «Ідентифікація з генієм»

Уявіть собі 3-5 людей, які вже досягли того, до чого ви прагнете. Цими людьми можуть бути ті, кого ви добре знаєте, а можуть бути просто відомі особи, які досягли незвичних успіхів. У декількох словах опишіть їх особистісні якості й поведінку, які привели їх до успіху.

Після того закрийте очі й уявіть, кожен із цих героїв збирається дати вам пораду, як краще досягти мети. Запишіть основну ідею того, що вони скажуть. Може бути це про те, як уникнути хибного шляху, може бути, про те, як звільнитися від своїх власних обмежень. Пишіть те перше, що вам спаде на думку. Напишіть, якщо ви не знаєте цих людей, вони можуть стати прекрасними радниками.

Обговорення.

Вправа 4. Життєві навички

Мета: дати уявлення про життєві навички, події і проблеми; провести практичне відпрацювання навичок подолання проблем.

Замітки для ведучого: «Життєві навички - це уміння, які дозволяють людям контролювати своє життя, нести за нього відповідальність, успішно взаємодіяти з іншими людьми і чинити певну дію на те, що відбувається. Приклад життєвих навичок: визначення і рішення проблем, прийняття рішень і вирішення конфліктів».

Зазвичай люди прагнуть впоратися з проблемами трьома основними способами, намагаючись:

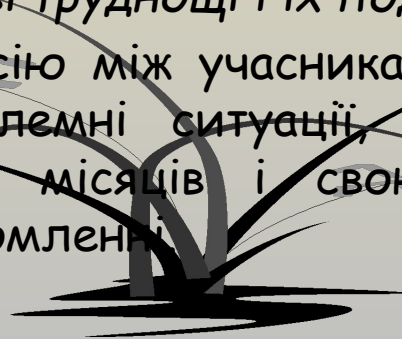
змінити сприйняття проблеми;

змінити ситуацію, що породила її;

впоратися зі стресом, який ця проблема породжує.

1. Дискусія на тему: «Життєві труднощі і їх подолання»

Ведучий організовує дискусію між учасниками групи: «Згадайте, будь ласка, основні проблемні ситуації, які виникали у вас протягом останніх шести місяців і свою поведінку в цих ситуаціях». Акцент на усвідомленні

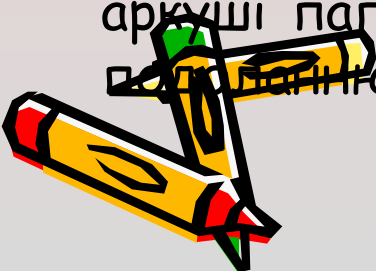
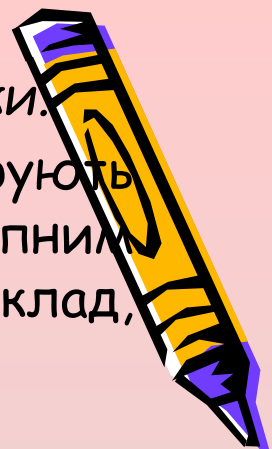
2. Рольові ігри. Демонстрація різних типів копінг-поведінки.

Ведучий просить учасників розіграти сценки, що демонструють способи того, як упоратися зі стресом, із наступним обговоренням і отриманням зворотного зв'язку. Наприклад, розігрування завдань фрустраційного тесту Розенцвейга.

3. Обговорення основних стратегій поведінки

На прикладі тільки що розіграних ситуацій ведучий організовує обговорення основних стратегій, використовуваних людиною для того, щоб упоратися зі стресом (Вирішення проблем, пошук соціальної підтримки, уникнення). Виділяються більш і менш ефективні стратегії.

Потім ведучий пропонує учасникам написати на листі паперу ще по 1-2 приклади подолання стресових ситуацій. Спільними зусиллями визначаються основні копінг-стратегії в цих прикладах. Використовуючи метод «мозкового штурму», члени групи разом з ведучим розробляють і записують на аркуші паперу навички поведінки, що сприяють ефективному подоланню стресу.

Вправа 5. «Мій світогляд»

Мета - розширити уявлення учнів про їх внутрішній світ, особливості розвитку, надати життєвих орієнтирів.

Хід заняття: «Намалюйте чи зобразіть, будь ласка, Ваш внутрішній світ: думки, переживання, почуття, все, що Ви пізнали, що подобається. Використовуючи при цьому різні матеріали (фарби, олівці, кольоровий папір, пластилін і т. д.)»

Обговорення та аналіз робіт.

- «Що я можу знати?»
- Що я повинен робити?»
- На що я можу сподіватися?»
- Що таке людина?»

Підбиття підсумків: «В роботах продемонстрували ~~судити~~ уявлень про себе, про світ, про свої взаємини зі світом, про своє місце в світі та життєве призначення»

«Творчість! Лише вона здатна вберегти від мук і зробити життя легше!» - Ф. Ніцше

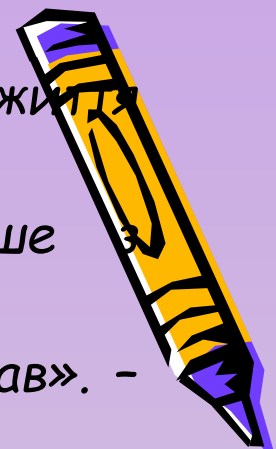
«Співвідношення розуму й таланту порівнянно лише з співвідношенням цілого й частки» - Ж. Лабрюйер

«Всі ми, на жаль, не однаково пристосовані до всіх справ». - Проперцій

«Творчість не може існувати там, де немає місця для її прояву.» - Л. Фейєрбах

Систематична, наполеглива і напружена праця є умовою успіху в творчості. За цієї умови виникають ті миті творчого піднесення, які називаються натхненням і за яких особливо успішно з'являються нові способи розв'язання завдань, з'являються нові і продуктивні ідеї, створюються центральні образи художніх творів тощо.

За словами П. Чайковського, натхнення - це такий гість, який не любить відвідувати лінькуватих.

Дякую за увагу!!!

